

Kukkapurojen studio – inspiroivaa modernismia

Tiina Ottela, FM taidehistorioitsija

Suuri eloisasti kumpuileva kolmikulmainen betonikatto on kätkenyt alleen jo usean vuosikymmenen ajan kahden taiteilijan työtilat. Jännittävästi toteutettu rakennus Kauniaisissa oli nähtävyys jo heti valmistuttuaan vuonna 1969.

Idea Kukkapurojen yhteisestä työtilasta sai alkunsa 1960-luvun alussa. Sisustusarkkitehti Yrjö Kukkapuro (s. 1933) ja hänen vaimonsa taiteilija Irmeli Kukkapuro (s. 1934) alkoivat etsiä teollisuudelta vapaaksi jäänyttä tilaa, jossa työskennellä ja asua. Silloin taiteilijat, taide-teolliset suunnittelijat ja arkkitehdit alkoivat kansainvälisten esikuvien mukaan asettua tyhjiksi jääneisiin teollisuushalleihin. Kukkapurot eivät kuitenkaan löytäneet sopivaa tilaa. Sen sijaan Irmelin isä *Matias Salminen* tarjosi pariskunnalle mahdollisuuden rakentaa oma ateljeekoti Kauniaisiin. Ateljeetalon suunnittelussa päämääränä oli avoin tila ja edulliset kustannukset.

Lasikuidusta betoniin

Yrjö Kukkapuron muotoilua hallitsi 1960-luvulla lasikuidun käyttö materiaalina. Hän rakensi poikkeuksellisen perusteellisia prototyyppejä, kehitti kuoria, veisti ja työsti aihioita kuvanveistäjän välineillä. Vuonna 1965 valmistui Karuselli-tuoli, joka esiteltiin Kölnin messuilla 1965. Siitä tuli heti kansainvälinen menestys. Lasikuitu ja muovi säilyivät Kukkapuron materiaaleina kymmenen vuotta. Oman ateljeetalon suunnittelun ja rakentamisen aika osui lasikuitu-vaiheeseen. Päämääränä oli avoin yhtenäinen tila, jossa ei ole erillisiä huoneita. Tila on työskentelyä ja asumista varten, jolloin Kukkapurojen ajatus asumisen ja työn yhdistämisestä toteutuu.

Rakennuksen kattoa varten suunnittelua jatkettiin Kukkapuron tuttavien, tekniikan tohtori, insinööri *Eero Paloheimon* kanssa. Kukkapuron

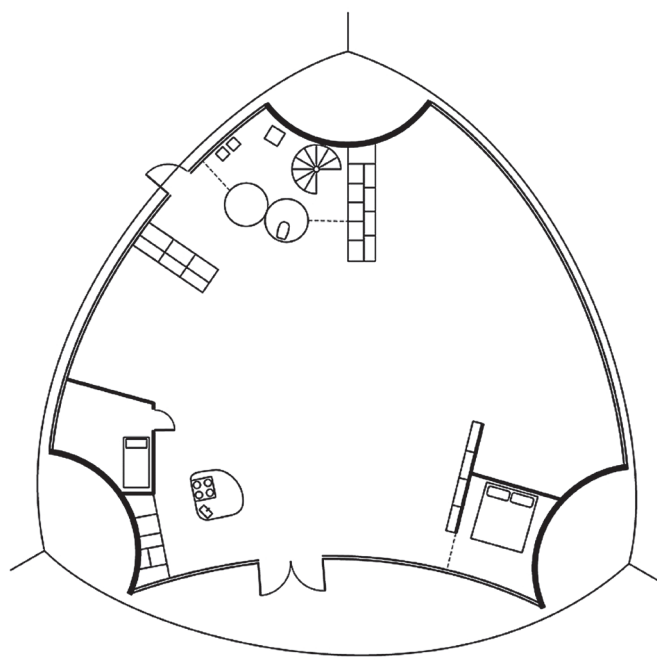
alkuperäisenä toiveena oli tilan kattaminen lasikuidusta muotoillulla holvimaaisella vain kolme senttimetriä paksulla kuorella, mikä muistutti Kukkapuron huonekalusuunnitteluun liittyviä kuoria. Koska lasikuidun työstäminen katoksi osoittautui sekä rakennusajan pituuden että kustannusten kalleuden vuoksi mahdottomaksi, vaihdettiin kattokuoren materiaali betoniin.

Betonikuori hallitsee rakennusta

Paloheimo esitteli kaarevan kolmikulmaisen kattomuodon, joka tuetaan kulmista ja laati luonnoksen ja laskelmat sen valamisesta beto-

1 Pohjapiirros

2 Valkoiseksi maalattua kuplamaista sisäkattoa.

1

3

4

- 3 Studiorakennus kesäisen vihreyden keskellä.
- 4 Betonikuorikatto valettiin ensin, vasta sen jälkeen alle ryhdyttiin tekemään betonilattiaa.

niin. Laskelmat tehtiin Suomen ensimmäisellä tietokoneella Otaniemen teknillisessä korkeakoulussa, jossa Paloheimo työskenteli.

Talon 200 neliömetrin pinta-alalle laskettiin huonetilojen korkeus neliö neliöltä millimetrin tarkkuudella, jolloin sisätalalle ja katolle saatiin matemaattisen tarkka muoto. Katon kuuteen samantyyppiseen osaan jakautuvassa muodossa on sovellettu niin sanottua hyperboloidista paraboloidia. Kattoa kantaa kolme järeeä tukipilaria, jotka on upotettu syväälle maahan ja yhdistetty toisiinsa vaakasuorilla teräspalkeilla. Ulkoapäin tukipilarit liittyvät maanpinnasta kattoon loivan luiskamaisesti, kuin kutsuen nousemaan aaltoilevalle pinnalle.

Kukkapuro kertoo, että hän löysi tekijät kattokuoren muottia ja valua varten otettuaan yhteyttä Leppävaaran työnvälitystoimistoon. Sieltä löytynyt työporukka rakensi muotin paikan päällä kahdessa viikossa. Betoni pumpattiin letkulla ja valu oli valmis yhdessä päivässä. Katon betonikerros on kahdeksan senttimetriä paksu. Muotin laidoituksen jäljet on jätetty näkyviin pihan kattokaaren alle. Katon pinta-ala on 340 neliömetriä.

Betonikaton sisäpintaan ruiskutettiin viiden senttimetrin paksuudelta polyuretaania ja se maalattiin valkoiseksi. Polyuretaania käytettiin tuolloin muun muassa junanvaunujen ja jääkaappien eristeenä, kertoo Kukkapuro.

Studion sisäkatossa pintavaikutelma on pehmeän rakeinen.

Lattia valettiin betonikuoren alla. Maasta kuorittiin multakerros pois. Päälle levitettiin 30-40 cm kevytsorakerros, jonka päälle betoni valettiin. Lattian pinta on päällystetty epoksilla teollisuuslattioiden tyyliin. Monet paikalla vierailleet arkkitehdit ovat ihmetelleet lattian eheyttä. Siinä ei laajasta yhtenäisestä pinnasta huolimatta ole yhtään halkeamaa. Lattian korkeus on pihan tasalla, mikä mahdollisti jopa autolla ajon sisään rakennukseen.

Ulkokatto katettiin pisteliimattulla kumi-bitumihuovalla. Vanhan katteen päälle on muutamia vuosia sitten asennettu Icopalin ekologinen Noxite-kermi, bitumikate, jossa on valkoinen sirotepinta.

Ikkunaseinät täydentävät kokonaisuutta

Katon alle jää kolme pintaa ikkunaseiniä varten. Ne koostuvat hitsatusta metalliristikkorungosta, johon on asennettu neljän muotoiset lasit. Lasit tulivat Lahden lasitehtaalta. Apuna oli Kukkapuron työkumppani Aukusti Huoponen. Toteutus tapahtui tässäkin mahdollisimman yksinkertaisesti ja halvalla.

Ikkunat avaavat betonikuoren kattaman tilan sisältä ulos, ja päinvastoin. Tila elää vahvasti vuoden- ja vuorokauden aikojen mukaan. Se on kuin eräänlainen Pantheon, jossa suomalaisen luonnon tunnelmat pääsevät elävöittä-

5

5 Sylinterit, joissa sijaitsevat WC- ja kylpyhuone.

6 Kukkapurojen studio heti sen valmistuttua vuonna 1969.

mään ainutlaatuisella tavalla sisätiloja. Se ei ole modernin arkkitehtuurin funktionalistinen toteutus, vaan Kukkapuron mukaan yksinkertaisesti funktionaalinen tila, jonka tehtävänä on antaa mahdollisuus muotoilijan ja taiteilijan työskentelyyn. Studiorakennusta ympäröi luonnon tilassa oleva metsäinen piha, jossa puut ovat kasvaneet talon ympärille niin että rakennus melkein piiloutuu kesän lehvästöön tai sulautuu talvella valkoiseen lumeen.

1960-luku ja pop-taiteen henki

Mukana rakennuksen tunnelmaa luomassa on myös kirkkaita värejä ja pop-taide. Talon kolme seinäpintaa on ulkoapäin maalattu päävärien mukaan siniseksi, punaiseksi ja keltaiseksi. Käyttötarkoitukseltaan funktionaalinen tila on suunniteltu pop-taiteen hengessä. Kirkkaat värit, muovi ja lasikuitu sekä selkeät pinnat orgaanisine muotoineen kuuluvat pop-taiteeseen.

Yrjön itse muovaamat sylinterinmuotoiset säiliömäiset lasikuitukapselit erottuvat tilasta hauskoina yksityiskohtina. Niihin on sijoitettu WC- ja suihkutilat. Hartsilla laminoitu lasikuitu on läpikuultavaa. Kapseli, jonka muoto otettu öljysäiliöstä, on kuin iso valaisin, kun sen sisällä oleva lamppu palaa. Pop-taide elementti sekin ja mainio esimerkki funktionaalisuudesta sekä hauskuudesta.

Työskentelytilojen lisäksi studiossa on olohuone-alue ja neliötä mukaileva orgaanisesti muotoiltu pyöreäkulmainen keittiömoduuli alkuperäisellä paikallaan. Se sisältää altaan hanoineen, sähkölieden ja ikilevyisen pöytä-tason. Myöhemmin takaseinälle on rakennettu

kaapisto, johon jääkaappi on upotettu. Yhtenäisen tilan vaikutelma on vakuuttava. Se on yhtä aikaa oman aikansa pop-henkinen, avaruusan uomainen muoto ja samalla ajaton, inspiroiva ja taianomainen tila.

Funktionaalisuus kantavana voimana

Studio Kukkapuron katon betoniin valettua muotoa voi rinnastaa esimerkiksi arkkitehti Jorma Järven Tapiolan koulun liikuntasalin kattoon, joka on neljällä pilarilla tuettu 8-osainen hyperbolinen paraboloidi. Elävä kattopinta liittyi 1950 - 60-lukujen taitteessa kouluarkkitehtuurin innovatiivisiin uudistuksiin.

Ajatuksellisesti studio Kukkapuron arkkitehtuurissa ja Yrjön suunnittelutyössä toteutuu jo 1800 - 1900 -lukujen taiteessa Louis Sullivanista alkanut periaate "form follows function". Se sääteli myös saksalaisen Bauhauskoulun opetusideaa ja siirtyi Kukkapurolle muun muassa opettajansa Ilmari Tapiovaaran kautta.

Kukkapuron suunnittelussa niin tuoleja kuin studiota ajatellen kantavana voimana on funktionaalisuus. Sen kansanomaista, Yrjölle lapsuudesta tärkeää muotoa edusti karjalaistalon pirtin tila ja esineet. Kaikki tarpeellinen oli siinä. Suunnittelun ydin on funktionaalisuuden ja yksityiskohtien huolellinen työstäminen ja yhdistäminen. Kukkapuro siteeraa Sullivania: "Jumala asuu yksityiskohdissa". Sen mukaan suunnittelija voi parhaiten ilmentää omaa muotoilua esineen yksityiskohdissa.

Kukkapurojen studion arkkitehtuurin kansainvälisiä taustoja voi lähteä hakemaan muun muassa argentiinalaissyntyisen arkkitehdin,

MIT professorin *Eduardo Fernando Catalanon* North Carolineen vuonna 1954 suunnittelemasta Raleigh-talosta. Taloa kattaa yhtenäinen hyperbolinen paraboloidi-katto. Arkkitehti *Frank Lloyd Wright* esitteli Catalanon talon House and Home -aikakauslehdessä 1955, kiitti sen designia ja piti taloa modernistisen visionäärisuutensa vuoksi vuosikymmenen talona. Leikkimielisesti taloa kutsuttiin perunalastu-taloksi katon muodon vuoksi. Katon ohut kuori oli Kukkapurojen talon tapaan valettu betonista ja seinät olivat lasia. Raleigh-talo tuhoutui 2000-luvun alussa.

Kukkapurojen Studion värimaailma tuo vahvasti mieleen taiteilija *Piet Mondrianin* opit pääväreistä ja niiden käytön soveltamisen arkkitehti *Gerrit Rietveldin* Schröder-talossa (1925). Vaikka Kukkapurojen studiossa korostusvärit ovat samat kuin Schröder-talossa, poikkeaa studion rakenne- ja tilaratkaisu huomattavasti Schröder-talon kuutiomaisesta konstruktioista. Kukkapurojen studio on kuin vapaana tuulella lepattava vaate tai vedessä lainehtiva aalto kattokuoren noudattaessa matemaattisesti lasketun hyperbolisen paraboloidin muotoa.

Studio nyt

Studio on edelleen alkuperäisessä käytössään työtilana ja olohuoneena ja taiteilijapariskunnan työskentely siellä jatkuu.

Vuonna 1989 tontille valmistui erillinen puuverhoiltu asuinrakennus, jossa on makuuhuoneet, keittiö ja pesutilat. Studiorakennuksen öljylämmitys on vaihtunut mukavaan kauko-

6

lämpöön. Patterit ovat alkuperäisillä paikoillaan lattian alla seinäpintojen tuntumassa.

Yrjön viimeisimmät tuolien prototyypit ovat parhaillaan näyttelyssä Imatralla. Kukkapuron assistentti työskentelee yhdessä nurkkauksessa, Irmeli Kukkapurolle on parhaillaan työn alla maalausten sarja. Studion hallimainen tila on edelleen ilman seiniä. Tila on säilynyt lähes muuttumattomana 46 vuotta. Se kertoo taiteilijapariskunnan pitkäjänteisestä ja työskentelylle omistetusta elämäntavasta. Studioon tullaan edelleen aamulla töihin, kaiuttimista kuuluu klassinen musiikki.

Sisällä studiossa voi tavoittaa modernismin ajattomuuden. Avaraa tilaa, jossa työnteon ja asumisen perustarpeet integroituvat tasapainoiseksi kokonaisuudeksi, sisustaa muun muassa Kukkapuron tuolien prototyypit; Ateljee, Karuselli, Plaano, Fysio ja lukuisat muut.

Irmeli Kukkapuron taideteokset ja sylinterien viereen ripustettu *Katsuji Wakisakan*

Marimekolle suunnittelema Piano- kangas (1972) täydentävät tunnelmaa. Yrjö osallistui 1960-luvulla *Armi Ratian* järjestämiin suunnittelukokouksiin. Marimekon painokankaiden suuret kuviot edustavat niin ikään studion syntyäikää.

Taiteilijapariskunta on yhtä mieltä siitä, että studio on edelleen heidän yhteinen inspiraation lähde. Molemmat pitävät kevättä luovuuden parhaimpana aikana. He ovat ihastuttava pari yhteisessä ateljeessa, jossa Irmeli vaimon mielestä puoliso Yrjö on siellä parasta.

Ateljee on vireä ja toiminnallinen. Se ottaa edelleen vastaan vieraita, järjestää näyttelyitä, konsertteja ja juhlia.

Inspiring modernism in the studio of the Kukkapuros

The working facilities of interior architect Yrjö Kukkapuro (born 1933) and his wife, artist Irmeli Kukkapuro (born 1934) have already for several decades been hidden beneath a large, triangular concrete roof that undulates in a lively manner. The excitingly executed building immediately attracted attention, when it was built in 1969.

Kukkapuro's design work was in the '60s dominated by the use of fibreglass as a material. The design and construction period of his own studio house coincided with this fibreglass phase. The goal was to create an open, continuous space without any separate rooms. The space is for working and for living, implementing the idea of the Kukkapuros of combining work with living.

For the design of the building's curved, triangular roof, Kukkapuro consulted a friend, Eero Paloheimo, a Doctor of Engineering. Since fibreglass proved to be an impossible material

8

9

10

8 Betonivalun jäljet näkyvät katon alapinnassa. Ikkunaseinän kolmiulotteisia heijastuksia.

9 Yrjö Kukkapuro studion pihalla.

10 Yksi kolmesta kattoa kantavasta pilarista.

11, 12 Yksityiskohta ulkokaton pinnasta.

to work into a roof, due to both the required construction time and high costs, concrete was instead selected as the material of the roof slab.

The form of the roof, divided into six identical parts, is an application of a hyperbolic paraboloid. The roof is supported on three sturdy columns driven deep into the ground and connected with each other with horizontal steel beams. On the outside, the support columns extend from the ground level to the roof in a slightly sloping manner.

The formwork was built on the site in two weeks. Concrete was pumped using a hose and the pouring operation was completed in just one day. A five-centimetre layer of polyurethane was sprayed on the inside surface of the concrete roof, and it was painted white. The floor was poured under the cover of the concrete roof. The floor was coated with epoxy in the style of industrial floors. The roofing material is spot-glued rubber bitumen felt.

The space reflects strongly the seasons and the times of the day. The building is surrounded by a tree covered yard; in the summer it is almost hidden by the foliage, and in the winter it blends into the white snow.

The three wall surfaces of the houses are painted in blue, red and yellow on the outside. The space is designed as a functional space in

the spirit of pop art. Yrjö has himself created cylindrical, tank-type fibreglass canisters that contain toilet and shower facilities; they highlight the space in a fun way.

In addition to the working areas, the studio comprises a lounge and a kitchen module in its original place. In 1989, a separate house was built on the property for use as living quarters.

The studio is still used as a working area and lounge, as it was originally designed, and the two artists still continue to work there. They both agree that the studio is still a shared source of inspiration for them.

11

12